

Natuurwaarde van het Voorland bij de Stichtse Brug

Piet Bakker

Omslag: Massale bloei van de wettelijk beschermde Parnassia op het recreatiestrand

Foto: Fred van Klaveren (2015)

Natuurwaarde van het Voorland bij de Stichtse Brug

Piet Bakker

2016

Dit rapport is samengesteld door Piet Bakker, mede namens de Vereniging van Vrienden van het Gooi, de KNNV afdeling Gooi, het IVN Gooi en omstreken en de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. Voor zover niet anders aangegeven zijn de gegevens in 2015 verzameld.

© 2016 Piet Bakker (tekst). Tweede gewijzigde oplage.

1. Inleiding

Het Voorland ligt in de gemeente Blaricum ten zuidwesten van de Stichtse Brug en wordt begrensd door rijksweg A 27, de Gooise Zomerkade en het Gooimeer. Parallel aan de snelweg loopt de Stichtseweg die naar het parkeerterrein bij het strand voert. Het Voorland bestaat uit het noordoostelijk gelegen groene strand met rietzoom en afschermdende bosstrook (nr. 4 en 5 op onderstaand kaartje) en een zuidwestelijk gelegen recreatiestrand (nr. 2). Het recreatiestrand ('surfstrand') wordt door bosschages met doorgangen afgeschermd van het parkeerterrein. De twee stranden worden gescheiden door een met bomen begroeid gebied waar de voor auto's afgesloten toegangsweg naar het station van de vrijwillige Reddingsbrigade Blaricum (aangesloten bij de KNRM) doorheen loopt (nr. 3). Dit reddingstation bestaat uit een boothuis voor de reddingboot en een trailerhelling. Tussen het recreatiestrand en de Gooise Zomerkade ligt een derde bosje met rietzoom (nr. 1). Het hele terrein is eigendom van Staatsbosbeheer. Het Voorland dat ten oosten van rijksweg A 27 ligt, eveneens eigendom van Staatsbosbeheer, blijft in dit rapport buiten beschouwing.

Het Voorland is medio jaren '70 van de vorige eeuw opgespoten ten behoeve van de bouw van de Stichtse Brug. De opgespoten grond was afkomstig uit het Gooimeer. In het Gooimeer, dat gemiddeld 1.50 m diep is, zijn enkele zandputten van 30 m diep uitgezogen. Het water in het Gooimeer is sinds de aanleg van de Afsluitdijk (1932) geleidelijk verzoet. Het winterpeil is NAP – 40 cm en het zomerpeil NAP – 20 cm. Het peil wordt beheerst door het Hoogheemraadschap Amstel Gooi Vecht. Bovendien kan het waterpeil dagelijks ca. 10 cm. variëren. Deze peilfluctuaties hebben invloed tot in de lage delen van het Voorland. Rijkswaterstaat streeft er naar om in de toekomst een natuurlijker peil in te stellen ('s winters hoger, 's zomers lager). Aan de noordkant van het groene strand is een amfibieënpoel gegraven. Bij de vaargeul is een duindoornstruweel aanwezig.

De opgespoten grond bestaat uit zand en klei met fossiel zout en schelpen. Er is zowel fijn als grof zand, kalkrijk zand (1 – 2 % calciumcarbonaat) en kalkloos zand (pH < 6) aanwezig. Bovendien zijn er in het terrein kleine hoogteverschillen (microreliëf) aanwezig en is plaatselijk verstuiving van het zand opgetreden. Als gevolg van de peilverschillen in het Gooimeer alsmede neerslag en aan de oppervlakte tredend basenrijk grondwater is er sprake van een wisselende waterstand op het Voorland. Het groene strand staat in het winterhalfjaar regelmatig onder water (plaatselijk tot 30 cm diep). Bij noordwesterstorm (vooral in het winterhalfjaar) vindt opstuwing van het water in het Gooimeer plaats waardoor het groene strand wordt overspoeld en het water een aantal dagen blijft staan. Tevens worden door de lucht kleine druppeltjes Gooimeerwater met opgeloste voedingsstoffen aangevoerd. Aan de randen van het strand vindt afkalving plaats bij aanlandige wind. Het water in het Gooimeer is basisch (pH 8 – 9). Lidsteng, een kranswier en de uitgestrekte begroeiing van Paddenrus duiden op basenrijke kwel. Indicatoren voor kalkrijk grondwater zijn Teer guichelheil, Moeraswespenorchis, Groenknolorchis en Moeraskartelblad. Talrijke kleine plekken met een kale bodem zijn van belang voor de kieming van pionierplanten zoals Bitterling, Waterpunge en twee soorten Duizendguldenkruid. Op het Voorland groeien nog steeds enkele zoutplanten. Ontziltling van oeverlanden verloopt namelijk langzamer dan dat van water.

Van groot belang zijn de aanwezige gradiënten. Dit zijn geleidelijke overgangen in de ruimte. Het betreft hier geleidelijke overgangen in het milieu van hoog naar laag en/of van droog naar nat, van zout naar zoet, van zuur naar basisch, van voedselarm naar voedselrijk en van zand naar klei. Er komen verschillende combinaties van deze gradiënten voor waardoor een mozaïek van plantengemeenschappen is ontstaan. Dergelijke gradiënten zijn gekenmerkt door een hoge soortenrijkdom. Op een relatief klein oppervlak vinden we thans zeer gevarieerde milieus met als uitersten begroeiingen van kalkrijke vochtige duinvalleien, vochtige heide, brak moeras en droge graslanden.

Aldus is een uniek natuurgebied ontstaan dat van nationale betekenis is. Dit geldt niet alleen voor het groene strand. Bij een inventarisatie in 2015 is namelijk gebleken dat delen van het zogenaamde recreatiestrand, het bos bij de reddingsbrigade en het bij de zuidgrens gelegen bosje eveneens hoge natuurwaarde bezitten.

Het Voorland is samen met het Gooimeer en Eemmeer onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland (voorheen Ecologische Hoofdstructuur of EHS genoemd); het Voorland is niet als Natura 2000 gebied aangewezen.

Op basis van de Flora- en Faunawet geldt de zorgplicht voor iedereen en voor alle van nature in het wild levende planten en dieren alsmede hun directe leefomgeving (niet uitsluitend de beschermde of bedreigde soorten). Deze wet is opgenomen in de Wet natuurbescherming en treedt in 2017 in werking. De provincies worden dan verantwoordelijk voor de uitvoering.

Behalve eigen waarnemingen van flora en vegetatie zijn gegevens over flora en fauna verwerkt van de KNNV afdeling Gooi (Noor van Heusden, Yolande Bosman en Fred van Klaveren), het IVN Gooi en omstreken (Christine Tamminga) en de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken (Dick Jonkers). De in 2015 verzamelde gegevens zijn vergeleken met die in een rapport van Van der Goes en Groot uit 2011.

2. Plantengroei

2.1 Flora

In onderstaande tabellen zijn geen volledige soortenlijsten van aanwezige vaatplanten weergegeven; lange lijsten met algemene soorten die ook elders talrijk voorkomen hebben namelijk weinig zin. Vandaar dat de hier volgende floralijsten beperkt zijn tot wettelijk beschermde, landelijk bedreigde en landelijk zeldzame soorten. Totaal zijn van het Voorland meer dan 200 soorten vaatplanten bekend.

Verwilde tuinplanten zijn weggelaten. Dit is van toepassing op Kleine maagdenpalm, Daslook, Fraaie vrouwenmantel (*Alchemilla mollis*), Roze ooievaarsbek (*Geranium endressii*), Bonte gevlekte dovenetel (*Lamium maculatum* 'Variegatum') en Gele bieslelie (*Sisyrinchium californicum*). Hetzelfde geldt voor aangeplante soorten zoals Grauwe abeel, Rimpelroos (*Rosa rugosa*), Hazelaar en Rode kornoelje; deze zijn voornamelijk aan de randen van het gebied aangeplant. Wel zijn de aangeplante bomen en struiken van belang als biotoop voor verscheidene soorten paddenstoelen en broedvogels.

Alle hieronder genoemde plantensoorten zijn in 2014 en 2015 waargenomen op het Voorland.

Flora- en faunawet (alles wat schadelijk is voor deze beschermde soorten is verboden)

Tabel 1 (algemene vrijstelling of ontheffing/lichte toets)

Brede wespenorchis	Epipactis helleborine
Gewone dotterbloem	Caltha palustris subsp. palustris

Tabel 2 (vrijstelling met gedragscode of ontheffing/lichte toets)

Rietorchis	Dactylorhiza majalis subsp. praetermissa
Ronde zonnedauw	Drosera rotundifolia
Moeraswespenorchis	Epipactis palustris
Grote keverorchis	Neottia (Listera) ovata
Parnassia	Parnassia palustris

Tabel 3 (Soorten genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van de Algemene Maatregel van Bestuur: vrijstelling met gedragscode of ontheffing/uitgebreide toets)

Groenknolorchis	Liparis loeselii
-----------------	------------------

De landelijk bedreigde Groenknolorchis is behalve via de Flora- en Faunawet en de Habitatrichtlijn tevens beschermd onder de CITES-verordening (1973) en de Bern-conventie (Raad van Europa 1979).

Groenknolorchis is een uiterst exclusieve soort die overal in Europa zeer zeldzaam is. De Nederlandse groeiplaatsen worden beschouwd als behorend tot de belangrijkste van Europa. De aanwezigheid van deze soort wordt gezien als één van de hoogste criteria voor natuurkwaliteit die mogelijk zijn.

Brede wespenorchis Foto: Willem-Jan Hoeffnagel

Parnassia Foto: Gerd Rutten

Grote keverorchis Foto: Gerd Rutten

Rietorchis Foto: Aad Kop

Ronde zonnedauw

Foto: Aad Kop

Moeraswespenorchis

Foto: Aad Kop

Groenknolorchis

Foto: Piet Brouwer

Landelijk bedreigde plantensoorten volgens de Rode Lijst van 2012

(Zie de toelichting op pag. 21)

Ronde zonnedauw	<i>Drosera rotundifolia</i>	gevoelig
Moeraswespenorchis	<i>Epipactis palustris</i>	kwetsbaar
Scherpe fijnstraal	<i>Erigeron acer</i>	kwetsbaar
Stijve ogentroost	<i>Euphrasia stricta</i>	gevoelig
Groenknolorchis	<i>Liparis loeselii</i>	bedreigd
Rode ogentroost	<i>Odontites vernus</i> subsp. <i>serotinus</i>	gevoelig
Parnassia	<i>Parnassia palustris</i>	kwetsbaar
Moeraskartelblad	<i>Pedicularis palustris</i>	kwetsbaar
Rond wintergroen	<i>Pyrola rotundifolia</i>	kwetsbaar

Nationaal belang: landelijk zeldzame plantensoorten

zz = landelijk zeldzaam; z = landelijk vrij zeldzaam

Teer guichelheil	<i>Anagallis tenella</i>	zz
Bitterling	<i>Blackstonia perfoliata</i>	zz
Strandduizendguldenkruid	<i>Centaureum litorale</i>	z
Scherpe fijnstraal	<i>Erigeron acer</i>	z
Groenknolorchis	<i>Liparis loeselii</i>	zz
Parnassia	<i>Parnassia palustris</i>	z
Moeraskartelblad	<i>Pedicularis palustris</i>	z
Zanddoddegras	<i>Phleum arenarium</i>	z
Rond wintergroen	<i>Pyrola rotundifolia</i>	z
Melige toorts	<i>Verbascum lychnitis</i>	zz

Rond wintergroen

Foto: Gerd Rutten

Teer guichelheil

Foto: Gerd Rutten

Regionaal belang: enige bekende groeiplaats in het Gooi

Teer guichelheil	Anagallis tenella
Bitterling	Blackstonia perfoliata
Strandduizendguldenkruid	Centaurium litorale
Groenknolorchis	Liparis loeselii
Parnassia	Parnassia palustris
Zanddoddegras	Phleum arenarium
Rond wintergroen	Pyrola rotundifolia
Melige toorts	Verbascum lychnitis

Van enkele spectaculaire, landelijk bedreigde en wettelijk beschermde plantensoorten is het aantal exemplaren uitzonderlijk hoog. Zo groeien op het Voorland ca. 500.000 exemplaren Moeraswespenorchis, 25.000 Parnassia, 1650 Ronde zonnedauw en 300 Rietorchis. (tellingen door Bureau Waardenburg, juli en augustus 2015).

2.2 Plantengemeenschappen

Om een indruk te geven van de grote variatie in milieus zijn hieronder een aantal recent aangetroffen plantensoorten gegroepeerd in ecologische soortengroepen. Dit zijn groepen van soorten die eenzelfde milieu prefereren. Tussen haakjes is globaal de plantensociologische positie aangeduid.

Kalkrijke vochtige duinvalleien (Zeevetmuur-verbond en Knopbies-verbond, hier gemengd met Dotterbloem-verbond)

Zeer soortenrijke vegetatie van nationale betekenis op het groene strand en in een iets drogere vorm op het oostelijk deel van het recreatiestrand.

Teer guichelheil	Anagallis tenella
Bitterling	Blackstonia perfoliata
Gewone dotterbloem	Caltha palustris subsp. palustris
Tweerijige zegge	Carex disticha
Dwergzegge	Carex oederi subsp. oederi
Geelgroene zegge	Carex oederi subsp. oedocarpa
Pluimzegge	Carex paniculata
Snavelzegge	Carex rostrata
Echt duizendguldenkruid	Centarium erythraea
Strandduizendguldenkruid	Centaurium littorale
Rietorchis	Dactylorhiza majalis subsp. praetermissa
Moeraswespenorchis	Epipactis palustris
Scherpe fijnstraal	Erigeron acer
Stijve ogentroost	Euphrasia stricta
Gevleugeld hertshooi	Hypericum tetrapterum
Paddenrus	Juncus subnodulosus
Kleine leeuwentand	Leontodon saxatilis
Groenknolorchis	Liparis loeselii
Moerasrolklaver	Lotus uliginosus
Grote kattenstaart	Lythrum salicaria
Watermunt	Mentha aquatica
Moerasvergeet-mij-nietje	Myosotis laxa subsp. scorpioides
Egelboterbloem	Ranunculus flammula
Blauw glidkruid	Scutellaria galericulata
Echte koekoeksbloem	Silene (Lychnis) flos-cuculi
Parnassia	Parnassia palustris
Moeraskartelblad	Pedicularis palustris
Heelblaadjes	Pulicaria dysenterica
Rond wintergroen	Pyrola rotundifolia
Grote ratelaar	Rhinanthus angustifolius
Kruipwilg	Salix repens
Waterpunge	Samolus valerandi

Brak moeras (Riet-verbond)

Zilte rus	<i>Juncus gerardii</i>
Ruwe bies	<i>Schoenoplectus tabernaemontani</i>
Heen (Zeebies)	<i>Bulboschoenus maritimus</i>

Natte strooiselruigten (Moerasspirea-verbond en Verbond van Harig wilgenroosje)

Deze bloemrijke ruigten zijn zeer rijk aan insecten.

Grote engelwortel	<i>Angelica archangelica</i>
Gewone engelwortel	<i>Angelica sylvestris</i>
Harig wilgenroosje	<i>Epilobium hirsutum</i>
Koninginnekruid	<i>Eupatorium cannabinum</i>
Moerasspirea	<i>Filipendula ulmaria</i>
Grote wederik	<i>Lysimachia vulgaris</i>
Moerasmelkdistel	<i>Sonchus palustis</i>
Moerasandoorn	<i>Stachys palustris</i>
Smeerwortel	<i>Symphytum officinale</i>
Echte valeriaan	<i>Valeriana officinalis</i>

Contactzone brak – zoet (Zilverschoon-Verbond)

Geknikte vossenstaart	<i>Alopecurus geniculatus</i>
Valse voszegge	<i>Carex otrubae</i>
Zilte zegge	<i>Carex distans</i>
Slanke waterbies	<i>Eleocharis uniglumis</i>
Zilte rus	<i>Juncus gerardii</i>
Zeegroene rus	<i>Juncus inflexus</i>
Rode ogentroost	<i>Odontites vernus</i> subsp. <i>serotinus</i>
Hertshoornweegbree	<i>Plantago coronopus</i>
Zilverschoon	<i>Potentilla anserina</i>
Behaarde boterbloem	<i>Ranunculus sardous</i>
Aardbeiklaver	<i>Trifolium fragiferum</i>
Moeraszoutgras	<i>Triglochin palustre</i>

Vochtige heide (Dophei-verbond)

Bijzonder is dat deze van regenwater afhankelijke soortencombinatie hier grenzend aan kalkrijk milieu groeit.

Dophei	<i>Erica tetralix</i>
Veenpluis	<i>Eriophorum angustifolium</i>
Ronde zonnedauw	<i>Drosera rotundifolia</i>
Veenmos	<i>Sphagnum spec.</i>

Droge graslanden op kalkarme zandgrond (Dwerghaver-verbond)

Deze vegetatie groeit zowel op het groene strand als op het noordoostelijk deel van het recreatiestrand.

Zilverhaver	<i>Aira caryophylla</i>
Vroege haver	<i>Aira praecox</i>
Zandmuur	<i>Arenaria serpyllifolia</i>
Struikhei	<i>Calluna vulgaris</i>
Zandzegge	<i>Carex arenaria</i>
Akkerhoornbloem	<i>Cerastium arvense</i>
Dwergviltkruid	<i>Filago minima</i>
Sint-Janskruid	<i>Hypericum perforatum</i>
Ruw vergeet-mij-nietje	<i>Myosotis ramosissima</i>
Zanddoddegras	<i>Phleum arenarium</i>
Duinroos	<i>Rosa spinosissima</i>
Schapenzuring	<i>Rumex acetosella</i>
Muurpeper	<i>Sedum acre</i>
Hazenpootje	<i>Trifolium arvense</i>
Zandlangbaardgras	<i>Vulpia membranacea</i>

Ruderaal standplaatsen (Slangenkruid-associatie)

(Ruderaal milieus zijn gekenmerkt door aanvoer van een overmaat aan voedingsstoffen)

Slangenkruid	<i>Echium vulgare</i>
Vijfdelig kaasjeskruid	<i>Malva alcea</i>
Middelste teunisbloem	<i>Oenothera biennis</i>
Stalkaars	<i>Verbascum densiflorum</i>
Melige toorts	<i>Verbascum lychnitis</i>

2.3 Mossen

Er zijn weinig gegevens over mossen en korstmossen bekend. Op het groene strand zijn de volgende soorten waargenomen. Het Vierkantsmos is zeer zeldzaam in Nederland.

Vierkantsmos	<i>Preissia quadrata</i>	Rode Lijst kwetsbaar
Echt vetmos	<i>Aneura pinguis</i>	---
Gekroesd plakkaatmos	<i>Pellia endiviifolia</i>	---
Rendiermos	<i>Cladonia div. spec.</i>	---

3. Paddenstoelen

In 2014 en 2015 zijn paddenstoelen van het Voorland geïnventariseerd door Yolande Bosman (Paddenstoelenwerkgroep van de KNNV afdeling Gooi). Totaal zijn niet minder dan 92 soorten waargenomen. Daarvan staan 22 soorten op de Rode Lijst van bedreigde soorten paddenstoelen en is een andere soort landelijk uiterst zeldzaam. Dit is een respectabel aantal voor dit betrekkelijk kleine terrein. Daarbij moet in ogenschouw worden genomen dat paddenstoelen niet elk jaar fructificeren, zodat waarschijnlijk meer soorten tijdens deze inventarisatie uitsluitend ondergronds aanwezig waren.

Van de hier voorkomende soorten paddenstoelen zijn er 15 kenmerkend voor de zogenaamde wasplaten-graslanden; van deze 15 soorten staan er 12 op de Rode Lijst en is een dertiende soort uiterst zeldzaam. Deze 15 soorten worden hier vergezeld door 16 andere soorten die karakteristiek zijn voor schrale graslanden. Samen 31 soorten.

Wasplaten (*Hygrocybe*) zijn paddenstoelen met vaak levendige kleuren. Ze worden wel 'de orchideeën onder de paddenstoelen' genoemd; het zijn kwaliteits-indicatoren bij uitnemendheid. Samen met een aantal soorten satijnzwammen (*Entoloma*), knotszwammen (*Clavaria* en verwanten) en aardtongen (*Geoglossum* en verwanten) zijn ze kenmerkend voor een bepaald type schrale graslanden dat slechts op enkele plaatsen in ons land voorkomt, voornamelijk in de duinen en in Zuid-Limburg. Deze speciale standplaatsen zijn kwetsbaar voor verstoring. Op het Voorland zijn 31 soorten van schrale graslanden (inclusief wasplaten-graslanden) beperkt tot het noordoostelijk deel van het recreatiestrand; op het groene strand ontbreken ze. Wat dit betreft is dit deel van het Voorland van nationale betekenis. Interessant is dat Staatsbosbeheer in 2013 het eerste paddenstoelenreservaat in Nederland heeft ingesteld. Dit zijn de Rotstergaaster Wallen in het dal van de Tjonger ten zuiden van Heerenveen. Het hoge aantal wasplaten was hiervoor doorslaggevend.

Onder de aangeplante grauwe abelen ten zuiden van het gebouw van de reddingsbrigade (ook langs de toegangsweg) staan verscheidene andere soorten paddenstoelen die in symbiose leven met de wortels van abeel, wilg, berk en kruipwilg. Van deze soorten staan Rosse populierboleet, Vergelende russula en Okerwitte ridderzwam als kwetsbaar op de Rode Lijst.

Rosse populierboleet Foto: Fred van Klaveren

Landelijk bedreigde soorten paddenstoelen volgens de Rode Lijst van 2009

Melige bovist	Bovista aestivalis	kwetsbaar
Spitse knotszwam	Clavaria falcata	kwetsbaar
Gele knotszwam	Clavulinopsis helvola	gevoelig
Brandplekinktzwam	Coprinellus angulatus	bedreigd
Zwartsneekatijnszwam	Entoloma serrulatum	kwetsbaar
Brede aardtong	Geoglossum cookeanum	kwetsbaar
Puntmutswasplaat	Hygrocybe acutoconica	kwetsbaar
Scharlaken wasplaat	Hygrocybe coccinea	bedreigd
Kaboutervasplaat	Hygrocybe insipida	kwetsbaar
Slijmwasplaat	Hygrocybe laeta	kwetsbaar
Karmozijnwasplaat	Hygrocybe phaeococcinea	bedreigd
Papegaaizwammetje	Hygrocybe psittacina	gevoelig
Geurende wasplaat	Hygrocybe russocoriacea	bedreigd
Sneeuwzwammetje	Hygrocybe virginea	gevoelig
Oranje melkzwam	Lactarius aurantiacus	kwetsbaar
Rosse populierboleet	Leccinum aurantiacum	kwetsbaar
Roodsporig pekzwammetje	Lyophyllum anthracophilum	bedreigd
Violette brandplekbekerzwam	Peziza subviolacea	bedreigd
Vergelende russula	Russula puellaris	kwetsbaar
Bonte berkenrussula	Russula versicolor	kwetsbaar
Geringde ridderzwam	Tricholoma cingulatum	kwetsbaar
Okerwitte ridderzwam	Tricholoma stiparophyllum	kwetsbaar

Nationaal belang: landelijk uiterst zeldzame soort

Kortsporige aardtong	Geoglossum elongatum
----------------------	----------------------

Soorten met een voorkeur voor wasplaten-graslanden (w) en overige schrale graslanden (s)

Melige bovist	Bovista aestivalis	s
Loodgrijze bovist	Bovista plumbea	s
Kleine bovist	Bovista pusilla	s
Spitse knotszwam	Clavaria falcata	w
Gele knotszwam	Clavulinopsis helvola	w
Gewone pelargoniumgordijnzwam	Cortinarius paleaceus	s
Okergele korrelhoed	Cystoderma amianthinum	s
Dunsteelsatijnzwam	Entoloma hebes	s
Bruine satijnzwam	Entoloma sericeum	s
Zwartsneesatijnzwam	Entoloma serrulatum	w
Brede aardtong	Geoglossum cookeanum	w
Kortsporige aardtong (zzzz)	Geoglossum elongatum	w
Kleverige aardtong	Geoglossum glutinosum	w
Puntmutswasplaat	Hygrocybe acutoconica	w
Scharlaken wasplaat	Hygrocybe coccinea	w
Zwartwordende wasplaat	Hygrocybe conica	w
Kabouterwasplaat	Hygrocybe insipida	w
Slijmwasplaat	Hygrocybe laeta	w
Gewoon vuurzwammetje	Hygrocybe miniata	s
Karmozijnwasplaat	Hygrocybe phaeococcinea	w
Papegaaizwammetje	Hygrocybe psittacina	w
Geurende wasplaat	Hygrocybe russocoriacea	w
Sneeuwzwammetje	Hygrocybe virginea	w
Gewone viltkop	Inocybe dulcamara	s
Donzige melkzwam	Lactarius pubescens	s
Duinparasolzwam	Lepiota erminea	s
Zachtstekelige stuifzwam	Lycoperdon molle	s
Zwartwitte veldridderzwam	Melanoleuca polioleuca	s
Grijsbruine grasmycena	Mycena aetites	s
Bruinsnedemycena	Mycena olivaceomarginata	s
Paarsharttrechtertje	Rickenella swartzii	s

Scharlakenwasplaat

Papegaaizwammetje

Gele knotszwam

Brede aardtong

Foto's paddenstoelen: Fred van Klaveren

4. Fauna

Op basis van de Flora- en Faunawet zijn (vrijwel) alle vogels, alle zoogdieren, alle amfibieën en reptielen en alle vissen wettelijk beschermd. Alleen enkele zeer algemene soorten zijn uitgezonderd.

4.1 Vogels

In 2015 is een vogelinventarisatie uitgevoerd door de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. Het voorland ten oosten van de A 27 is in 2015 eveneens geïnventariseerd. Dit rapport is te raadplegen via www.vwggooi.nl/images/phocadownload/rapporten/242.pdf. Onderstaande tabel bevat uitsluitend de soorten die in het voorland ten westen van de A 27 zijn vastgesteld.

Totaal zijn 37 soorten broedvogels vastgesteld. Daarvan staan vijf soorten op de Rode Lijst 2004. Behalve de broedvogels is meermalen de vrij zeldzame IJsvogel waargenomen. Grote bonte specht en Braamsluiper zijn beperkt tot het bos bij het reddingsstation. De Boomkruiper broedt bij het reddingsstation en in het bosje aan de zuidrand; de Tuinfluiter broedt in alle drie met bos begroeide terreindelen.

Van de op het Voorland broedende Rode Lijstsoorten heeft de Gele kwikstaart in Nederland veel terrein verloren. Van de Spotvogel is het verspreidingsgebied ingekrompen en bij de Matkop heeft een fikse terugval plaatsgevonden. De Koekoek is op tal van plaatsen in ons land verdwenen en wordt daarom aangeduid als een kwetsbare soort. De Nachtegaal is uit diverse gebieden in ons land verdwenen en er stonden geen nieuwe vestigingen tegenover. Opvallend is de hoge dichtheid van de Nachtegaal: 14 broedparen in dit relatief kleine terrein. Deze zijn als volgt verdeeld: 6 broedparen op het groene strand, 7 in het bos bij het reddingsstation en 1 in het bosje aan de zuidrand. Nachtegalen broeden in ons land nu vooral in de duinen. Op de hogere zandgronden is deze soort sterk achteruitgegaan, reden waarom hij thans op de Rode Lijst staat. In het Gooi is de Nachtegaal momenteel een zeer schaarse broedvogel, terwijl hij daar tot in de jaren zeventig van de vorige eeuw een algemene verschijning was. Het aantal van 14 broedparen in het Voorland is dus uniek voor het Gooi.

Gele kwikstaart

Nachtegaal

Foto: Hugo Weenen

Broedvogels 2015

Fuut	4		Heggenmus	7		Fitis	22
Knobbelzwaan	1		Roodborst	16		Staartmees	2
Wilde eend	1		Nachtegaal	14		Matkop	2
Kuifeend	3		Merel	18		Pimpelmees	4
Buizerd	1		Zanglijster	7		Koolmees	8
Waterhoen	1		Bosrietzanger	1		Boomkruiper	3
Meerkoet	5		Kleine karekiet	14		Gaai	2
Houtduif	1		Spotvogel	2		Ekster	1
Koekoek	1		Braamsluiper	1		Zwarte kraai	1
Grote bonte specht	1		Grasmus	3		Vink	14
Gele kwikstaart	1		Tuinfluiter	13		Putter	3
Witte kwikstaart	2		Zwartkop	16			
Winterkoning	28		Tijftjaf	20			

Landelijk bedreigde vogelsoorten volgens Rode Lijst 2004 (waarnemingen uit 2015). Zie de toelichting op pag. 21.

Gele kwikstaart	gevoelig
Nachtegaal	kwetsbaar
Spotvogel	gevoelig
Koekoek	kwetsbaar
Matkop	gevoelig

In februari 2016 is een ijsvogelwand bij het groene strand geplaatst. Hopelijk gaat deze spectaculaire vogel hier broeden.

4.2 Zoogdieren

Op het Voorland zijn Haas, Konijn, Mol en vijf muizensoorten waargenomen.

Alle soorten vleermuizen zijn beschermd onder de Flora- en Faunawet. Vier soorten vleermuizen zijn door Van der Goes en Groot (2011) op het Voorland vastgesteld: Rosse vleermuis, Ruige dwergvleermuis, Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger. Drie van deze soorten foerageren vooral langs de onverharde toegangsweg van het parkeerterrein aan de Stichtseweg naar het gebouw van de reddingsbrigade. De Gewone dwergvleermuis foerageerde tevens op het zuidwestelijke einde van het recreatiestrand; aan de zuidrand van het recreatiestrand zijn van deze soort tevens baltsterritoria waargenomen.

Rosse vleermuis

Foto: Zomer Bruijn

4.3 Amfibieën

In 2006 zijn door Van der Goes en Groot Heikikker en Poelkikker waargenomen op het groene strand; in 2011 niet meer. In 2011 zijn door Van der Goes en Groot rugstreeppadden waargenomen in het te bebouwen deel van de Blaricummermeent. Alle drie deze soorten zijn zwaar beschermd onder de Habitatrichtlijn, bijlage IV. In 2011 zijn tevens Kleine watersalamander, Gewone pad, Bruine kikker, Bastaardkikker en Meerkikker waargenomen. Een herinventarisatie van amfibieën is gewenst omdat het niet duidelijk is of genoemde soorten hier nog voorkomen.

4.4 Reptielen

Recent zijn meerdere keren Ringslangen waargenomen (Flora- en Faunawet 3, Rode Lijst kwetsbaar). Hopen maaisel in de bosranden worden door de ringslangen gebruikt om hun eieren af te zetten.

Ringslang

4.5 Vissen

Gegevens volgens Van der Goes en Groot (2011); recentere gegevens zijn niet beschikbaar. Alle vier vissoorten zijn waargenomen aan de randen van beide stranden en bij het gebouw van de reddingsbrigade.

	Flora- en Faunawet	Habitat-richtlijn	Rode Lijst
Vetje			kwetsbaar
Bittervoorn	3	II	kwetsbaar
Kleine modderkruiper	2	II	---
Rivierdonderpad	2	II	---

4.6 Vlinders

In 2015 zijn de vlinders geïnventariseerd door Bureau Waardenburg. Waargenomen zijn o.a. Dagpauwoog, Icarusblauwtje, Kleine vuurvlinder, Bruin zandoogje, Hooibeestje en Sint-Jansvlinder. Zie voor een volledig overzicht G.J. Brandjes en L.S.A. Anema, 2015. SNL Monitoring Gooi- en Eemmeerkust 2015. Bureau Waardenburg Rapportnr. 15-246. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Dagpauwoog

Icarusblauwtje

Foto's vlinders: Willem-Jan Hoeffnagel

4.7 Libellen

Tot de in 2015 waargenomen libellen behoren Bloedrode heidelibel, Grote keizerlibel, Vroege glazenmaker en Paardenbijter. Zie bovengenoemd rapport van Brandjes en Anema (Bureau Waardenburg, 2015) voor een volledige lijst.

Bloedrode heidelibel

Paardenbijter

Foto's libellen: Willem-Jan Hoeffnagel

4.8 Sprinkhanen

In 2015 gespotte sprinkhanen dragen ludieke namen zoals Ratelaar, Schavertje, Zanddoortje en Zeggendoortje. Zie het bovengenoemde rapport van Brandjes en Anema (Bureau Waardenburg, 2015).

Van de groengeel gekleurde Moerassprinkhaan zijn in 2015 door Brandjes en Anema 1356 exemplaren op het Voorland waargenomen, terwijl deze soort pas sinds 2010 van deze locatie bekend is. Het is een der grootste sprinkhanen die in ons land voorkomt (tot 4 cm lang). Deze soort heeft als kwetsbaar op de Rode Lijst van sprinkhanen en krekels gestaan. Inmiddels is hij van de Rode Lijst geschrapt omdat hij algemener bleek te zijn dan aanvankelijk werd aangenomen. De Moerassprinkhaan staat nog wel op de Doelsoortenlijst (conform het Handboek Natuurdoeltypen). In België en Duitsland is deze soort bedreigd.

Moerassprinkhaan

Foto: Willem-Jan Hoeffnagel

5. Conclusies en aanbevelingen

5.1 Algemeen

5.1.1. Het gehele Voorland is onderdeel van het Nationaal Natuurnetwerk, voorheen Ecologische Hoofdstructuur genoemd. Het bezit een zeer hoge actuele natuurwaarde; de potenties zijn eveneens hoog.

5.1.2. Op basis van de Flora- en Faunawet geldt een zorgplicht voor iedereen en voor alle van nature in het wild levende planten en dieren alsmede hun directe leefomgeving. De zorgplicht geldt dus niet alleen voor wettelijk beschermde of bedreigde soorten.

5.1.3. Vrijwel alle broedvogels, vrijwel alle zoogdieren, alle amfibieën en reptielen, alle vissen en een aantal insecten en inheemse plantensoorten zijn wettelijk beschermd via de Flora- en Faunawet. Totaal gaat het om ca. 500 soorten. Overtreding van de Flora- en Faunawet kan een boete van € 1000 opleveren.

5.1.4. Op basis van internationale criteria (zeldzaamheid en negatieve trend) zijn Rode Lijsten opgesteld van bedreigde en kwetsbare plant- en diersoorten die uit ons land dreigen te verdwijnen. Rode Lijsten hebben geen juridische status tenzij de betreffende soort ook in de Flora- en Faunawet is opgenomen. Rode Lijsten zijn wel een belangrijke graadmeter voor de toestand van de biodiversiteit en vragen extra aandacht van beleid en beheer om de achteruitgang te stoppen.

5.1.5. Wat de plantengroei betreft komen hier acht wettelijk beschermde soorten vaatplanten voor, negen landelijk bedreigde soorten van de Rode Lijst, tien landelijk zeldzame soorten en acht soorten waarvan het Voorland de enige bekende groeiplaats in het Gooi is.

Vanwege het voorkomen van vele gradiënten zijn op een betrekkelijk kleine oppervlakte vele verschillende plantengemeenschappen aanwezig.

Behalve het aantal soorten vaatplanten (meer dan 200) is het aantal exemplaren van enige spectaculaire soorten zeer hoog. Zo groeien hier ca. 500.000 exemplaren

Moeraswespenorchis, 25.000 Parnassia, 1650 Ronde zonnedauw en 300 Rietorchis.

(tellingen door Bureau Waardenburg in juli en augustus 2015). Voor de eerste twee soorten zijn de aantallen uitzonderlijk hoog.

5.1.6. In 2014 en 2015 zijn totaal 92 soorten paddenstoelen waargenomen. Het wasplaten-grasland in het noordoostelijk deel van het recreatiestrand is van nationaal belang voor paddenstoelen; 31 kenmerkende soorten voor schrale en wasplaten-graslanden groeien hier. Van alle op het Voorland aanwezige paddenstoelen staan 22 soorten op de Rode Lijst.

5.1.7. Qua broedvogelstand is het Voorland uniek voor het Gooi wat betreft de zeer hoge dichtheid van de nachtegaal (14 territoria op een relatief kleine oppervlakte in 2015). Tevens komen hier vijf Rode Lijstsoorten voor: Gele kwikstaart, Nachtegaal, Spotvogel, Koekoek en Matkop. Totaal 37 soorten broedvogels in 2015. Qua broedvogels is niet alleen het groene strand van belang maar ook het bos rond het reddingsstation en het bosje aan de zuidgrens. Van de fauna zijn voorts vermeldenswaard vier soorten vleermuizen (wettelijk beschermd), Ringslang (wettelijk beschermd, Rode Lijst kwetsbaar), Moerassprinkhaan, vier soorten

vissen (hiervan zijn er drie wettelijk beschermd en opgenomen in de Habitatrichtlijn; twee van de vier staan als kwetsbaar op de Rode Lijst).

5.2 Per deelgebied

5.2.1. Het groene strand is uniek voor Nederland wat betreft de plantengroei en de broedvogelstand. Hier broeden zes paar Nachtegaal.

Voor instandhouding van de vegetatie is het noodzakelijk dat het jaarlijks maaien en afvoeren van het maaisel wordt voortgezet.

5.2.2. Het bosgedeelte ten zuiden van het gebouw van de reddingsbrigade is van groot belang voor broedvogels, o.a. zeven paar Nachtegaal, Braamsluiper, Tuinfluiter, Boomkruiper en Grote bonte specht.

Hier groeien verscheidene bijzondere paddenstoelen die in symbiose leven met houtige gewassen als grauwe abeel, berk en kruipwilg.

De half verharde toegangsweg is fraai beplant met twee dubbele rijen grauwe abelen. Dit bosgedeelte is tevens van belang voor vleermuizen. Voor deze nachtdieren zijn rust en duisternis essentieel.

5.2.3. In 2015 bleek dat het noordoostelijk deel van het recreatiestrand eveneens een hoge natuurwaarde bezit. Hier is een gradiënt van droog grasland en heide op kalkarme bodem naar groen strand in kalkrijk milieu aanwezig. Er is een massale begroeiing van de wettelijk beschermde Parnassia (zie de foto op het omslag); hier groeit Parnassia in een hogere dichtheid dan op het noordelijker gelegen groene strand. Tevens zijn er lage duintjes met de Rode Lijstsoort Stijve ogentroost en de in het Gooi zeer zeldzame soorten Echt duizendguldenkruid en Strandduizendguldenkruid. Bovendien zijn hier in 2011 Moeraswespenorchis en Brede wespenorchis waargenomen. Binnen het Voorland is dit thans de enige groeiplaats van Struikhei. Voorts groeit hier Dophei. Aanwezige soorten van droge graslanden zijn o.a. Dwergviltkruid, Zilverhaver, Kleine leeuwentand en Duinroos. Van nationaal belang voor paddenstoelen is het hier aanwezige wasplaten-grasland met niet minder dan 31 kenmerkende soorten waarvan er 12 op de Rode Lijst staan en een dertiende soort landelijk uiterst zeldzaam is.

Vanwege de kwetsbare vegetatie op het oostelijk deel van het recreatiestrand is een aangepast beheer gewenst.

De zuidwestelijke helft van het recreatiestrand bezit weinig natuurwaarde; hier concentreert zich de recreatie.

5.2.4. Het bosje met dichte ondergroei tussen het recreatiestrand en de Gooise Zomerkade is van belang omdat hier jaarlijks een buizerd broedt en vanwege het voorkomen van drie wettelijk beschermde soorten orchideeën: Grote keverorchis, Rietorchis en Brede wespenorchis. De bosranden zijn belangrijke groeiplaatsen voor zeldzame paddenstoelen. Tevens zijn Nachtegaal, Tuinfluiter en Boomkruiper vermeldenswaard.

5.3 Verouderde gegevens

5.3.1. De resultaten van 2015 zijn vergeleken met die in het rapport 'Blaricummermeent. Inventarisatie beschermde flora en fauna 2011' door F.M. van Groen en M. van Straaten (Ecologisch Onderzoeks- en Adviesbureau Van der Goes en Groot). Hieruit bleek dat genoemd rapport uit 2011 in verschillende opzichten afwijkt van de huidige situatie. Met

name het noordelijk deel van het recreatiestrand bleek een aanzienlijk hogere natuurwaarde te bezitten dan in 2011 is omschreven. Van het groene strand zijn in 2015 eveneens verscheidene nieuwe gegevens aan het licht gekomen.

5.3.2. 'Jachthaven Voorland Stichtse Brug. Passende beoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998, Bureau Oranjewoud, 2010.' Deze passende beoordeling beperkt zich tot het water van Gooi- en Eemmeer. Hierbij zijn uitsluitend een twaalfstal kwalificerende vogelsoorten beoordeeld. De oevers (o.a. het Voorland bij de Stichtse Brug) zijn buiten beschouwing gebleven. Tevens is geen aandacht geschonken aan het feit dat het Gooi- en Eemmeer (inclusief het Voorland bij de Stichtse Brug) onderdeel vormen van het Nationaal Natuurnetwerk (voorheen Ecologische Hoofdstructuur genoemd).

5.3.3. De 'Natuurtoets in het kader van de Flora- en Faunawet' (DHV/Van der Goes en Groot, maart 2007) is wat flora en fauna betreft gebaseerd op rapporten van Van der Goes en Groot uit 2004 en 2006.

Het 'Milieueffectrapport Recreatiegebied Voorland Stichtsebrug' (Oranjewoud, 2011) is eveneens gebaseerd op de twee hier boven genoemde rapporten uit 2004 en 2006 en niet op het in 2011 verschenen rapport 'Blaricummermeent. Inventarisatie beschermde flora en fauna 2011' door F.M. van Groen en M. van Straaten (Ecologisch Onderzoeks- en Adviesbureau Van der Goes en Groot).

Hieruit blijkt dat zowel de Natuurtoets (2007) als de MER (2011) op verouderde gegevens zijn gebaseerd.

5.4 Toekomst

5.4.1. In de MER (2011) wordt reeds vermeld dat bij verdere planvorming een gebiedsdekkende actualisatie van de flora- en faunagegevens noodzakelijk is. In 2014 heeft de provincie aangegeven dat het MER onderzoek uit 2010 (gepubliceerd in 2011) door meerdere recente ontwikkelingen wellicht niet meer helemaal actueel kan zijn. Een nieuwe ontwikkeling is o.a. het in 2015 gelanceerde idee om aanlegfaciliteiten en diverse andere voorzieningen op een andere plek te situeren als waarvan in de drie sub 5.3.2 en 5.3.3 genoemde rapporten wordt uitgegaan. Bovendien is er ruimte nodig voor een toekomstige verbreding van de A 27. Voorts is de natuurwaarde van het terrein sinds 2010 aanmerkelijk groter geworden.

5.4.2. Voor de planologische bescherming van de EHS (Nationaal Natuurnetwerk) geldt het nee, tenzij regime. Het EHS-beleid moet doorgewerkt zijn in bestemmingsplannen. Voor de EHS geldt de Provinciale Ruimtelijke Verordening Noord-Holland, vastgesteld door Provinciale Staten op 28 september 2015. Deze verordening is bindend. Nieuwe activiteiten dan wel wijziging van bestaande activiteiten die de EHS kunnen aantasten zijn niet toegestaan tenzij er sprake is van een groot openbaar belang (nut en noodzaak), er geen reële andere mogelijkheden zijn, de negatieve effecten waar mogelijk worden beperkt en de overblijvende effecten worden gecompenseerd. Een bestemmingsplan kan hier alleen in voorzien indien in het bestemmingsplan wordt opgenomen op welke wijze schade aan de EHS zoveel mogelijk wordt voorkomen, resterende schade wordt gecompenseerd en hoe wordt geborgd dat de maatregelen ten behoeve van de compensatie daadwerkelijk worden uitgevoerd.

In maart 2014 hebben Gedeputeerde Staten de gemeente Blaricum nogmaals gewezen op een goede onderbouwing van de noodzaak van een nieuwe jachthaven, een goede inpassing in de omgeving en de regels rond de EHS. Bij de in aanmerking te nemen landschappelijke aspecten zijn stilte en duisternis inbegrepen.

5.4.3. In juni 2015 is door een ondernemer een plan voor aanlegfaciliteiten annex tien gebouwen op een andere plek ('Blaricum aan Zee') gelanceerd, niet ter hoogte van het groene strand maar op een op te spuiten schiereiland ter hoogte van de reddingsbrigade. Uit resp. in 2014 en 2015 door de Rabobank en de HISWA verricht onderzoek is gebleken dat de toekomst van veel jachthavens in Nederland onder druk staat. Er is een overaanbod van ligplaatsen terwijl er boten uit de watersportgebieden verdwijnen. Bij veel jachthavens is de bezettingsgraad onder de kritische grens van 90% gedaald. Onder de bezitters van een boot is sprake van vergrijzing (ruim 50% van de botenbezitters is ouder dan 60 jaar) en veel jongeren zijn niet meer geïnteresseerd in het bezit van een boot. Op slechts twee kilometer afstand van het Voorland bevindt zich een jachthaven met 870 ligplaatsen. Gelet op het schrappen van het eerdere plan is het de vraag of er voor het plan 'Blaricum aan Zee' wel sprake is van een groot openbaar belang zoals omschreven in de Provinciale Ruimtelijke Verordening Noord-Holland.

5.4.4. De biodiversiteit in dit jonge en kwetsbare natuurgebied met recreatief medegebruik is momenteel zeer hoog. Uit vergelijking met oudere inventarisaties is gebleken dat de biologische rijkdom in de afgelopen jaren duidelijk is toegenomen. In ecologisch opzicht is het Voorland zeer kansrijk. Te verwachten is dat bij een zorgvuldig beheer de biologische rijkdom in de toekomst nog verder kan toenemen.

5.4.5. Beide stranden zijn uitsluitend toegankelijk voor wandelaars. Gebleken is echter dat het groene strand regelmatig wordt bezocht door mountainbikers en scooters. Zelfs zijn met een quad rondjes gedraaid in een veld orchideeën. Ook wordt het Voorland jaarlijks bezocht met crossmotoren die de kwetsbare vegetatie vernielen. Een houten balk die de toegang voor gemotoriseerd verkeer tot het groene strand moest beperken is opgestookt in een open vuur. Het is urgent om effectieve maatregelen te treffen zodat uitsluitend wandelaars het groene strand kunnen betreden.

Volgens de gemeentelijke APV (Algemene plaatselijke verordening Blaricum 2010, artikel 5.32) zijn motorvoertuigen en bromfietsen verboden op het strand. Volgens artikel 5.34 van de APV is het op het Voorland Stichtse Brug tussen 1 april en 1 oktober verboden om te koken, bakken en braden (barbecue). Voor de periode 1 oktober tot 1 april dient een ontheffing te worden aangevraagd bij het college van burgemeester en wethouders. Er zijn veel los lopende honden op het strand. Bovendien wordt door hengelaars in tentjes op het strand gekampeerd terwijl de toiletten gesloten zijn. Zeldzame planten worden uitgestoken op het groene strand.

In oktober 2015 zijn op het strand tientallen plastic zakken met afval van een wietkwekerij gedeponeerd. De gemeente heeft het afval verwijderd en afgevoerd. Duidelijk is dat het toezicht onvoldoende is en moet worden opgevoerd.

5.4.5. Het gehele Voorland is onderdeel van het Nationaal Natuurnetwerk (voorheen Ecologische Hoofdstructuur genoemd). Flora en fauna zijn uitzonderlijk rijk. Talrijke soorten

die hier voorkomen zijn beschermd door de Flora- en Faunawet, landelijk bedreigd (Rode Lijst) of landelijk zeldzaam. Een vergelijkbaar natuurgebied is in Nederland nergens te vinden. Het Voorland bij de Stichtse Brug is derhalve in ecologisch opzicht van nationale betekenis en uniek in de ware zin van het woord.

Nachtegaal: 14 broedparen in 2015

Foto: Hugo Weenen